

Vášeň

Jeanette Wintersonová

Ljndeni

Vášeň

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na

www.lindenisk

www.albatrosmedia.sk

Lindenisk

Jeanette Wintersonová

Vášeň – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všetky práva vyhradené.

Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

Vášeň

Jeanette Wintersonová

Vášeň

Ljndeni

Obsah

Jeden

Cisár 11

Dva

Piková dáma 53

Tri

Zima pod
bodom mrazu 81

Štyri

Skala 131

Vášeň som napísala v roku 1986, v čase boomu Thatcherovej, yuppies a chlapcov zo City, čo rýchlo zbohatli a nerátali straty. Moje vlastné mestá sú vymyslené – mestá rozličných jazykov, vzťahov, slov ako lávky a mosty do vnútorného mesta, kde mince nie sú peniaze, ale emócie.

Chcela som vytvoriť samostatný svet, nemal to byť únik, ale zrkadlo, tajné zrkadlo, ktoré zostrí a znásobí možnosti skutočného sveta. Podržte ho a je tam vaša tvár, maskovaná časom a miestom, zmenená na druhú šancu?

Vášeň nie je historický román, je ním iba do tej miery, ako sú naše životy históriou.

Vášeň nie je romanca, je ňou iba do tej miery, ako sú životy nás všetkých poznačené mužmi a ženami, do ktorých sme sa zaľúbili...

--

Za toto nové vydanie by som sa chcela poďakovať tímu v Bloomsbury, ktorý pôvodne vydal knihu v roku 1987, hlavne Liz Calderovej.

Mojej vtedajšej agentke Pat Kavanaghovej, poradkyni a priateľke Philippe Brewsterovej a, samozrejme, Donovi a Ruth Rendellovcovi, ktorí ma prichýlili vo svojej chate.

Rada by som sa poďakovala aj Caroline Michelovej a všetkým vo Vintage Books.

A s láskou ďakujem svojej partnerke Peggy Reynoldsovej.

Jeanette Wintersonová 1996

Z rodného domu ťa vyhnal šialený ľúbostný požiar,
prešla si cez more, v ktorom sa taja dve skaly v úžine smrti.
Stade si vyviazla šťastne a žiješ v končinách žirneho kraja.

Euripides: *Medeia*

Jeden

Cisár

Napoleon mal tak rád kuracinu, že nútil svojich kuchárov, aby varili od vidím do nevidím. To vám bola kuchyňa – vtáky v rozličných štádiách odstrojenia, niektoré ešte studené a zavesené na hákoch, niektoré sa pomaly obracali na ražni, ale väčšina ležala na hromade a vyšla nazmar, lebo cisár nemal čas.

Zvláštne dať sa tak ovládať apetítom.

Toto bola na vojne moja prvá vojenská hodnosť. Začínal som vykrúcaním krkov a zakrátko som sa stal mužom, ktorý niesol misu v hlbokom blate do jeho stanu. Obľúbil si ma, lebo som bol nízky. Lichotím si. Ale nedá sa povedať, že ma neznášal. Mal rád iba Jozefínu, ale asi tak, ako mal rád kurence.

Cisára nikdy neobsluhoval niekto vyšší ako meter päťdesiatpäť. Držal si nízkych sluhov a vysoké kone. Jeho obľúbený kôň bol vysoký meter sedemdesiat, chvostom dokázal tri razy omotať chlapa a ešte vždy by zostalo dosť na parochňu pre jeho milenku. Ten kôň mal diabolské oko a v stajni bolo takmer rovnako veľa koniarov ako kureniec na stole. Tých, ktorých to zviera nezabilo kopnutím nohy, jeho pán vyhodil, lebo srst' sa mu neleskla alebo zubadlo bolo zelené od trávy.

„Nová vláda musí očariť a privádzať do úžasu,“ hovoril. Potom, tuším, dodal čosi o chlebe a cirkuse. Nečudo, že keď sme našli nového koniara, bol to cirkusant a siahal koňovi len po slabiny. Pri kefovaní používal rebrík, ale keď ho viedol na prechádzku, vyšvihol sa do výšky a pristál rovno na jeho lesklom

chrbte, zatiaľ čo kôň sa vzpínal a erdžal a nedokázal ho zhodiť, ani keď zaryl pyskom do zeme a zadné dvíhal k Bohu. Potom zmizli za oponou prachu a jazdili celé kilometre, trpaslík sa držal jeho hrivy a vykrikoval v tom svojom zvláštnom jazyku, ktorému nikto z nás nerozumel.

Zato on rozumel všetko.

Rozosmieval cisára a s koňom sa mu darilo, teda zostal. A stali sa z nás priatelia.

Raz večer sme boli v poľnej kuchyni, keď vtom zazvonil zvon, akoby ho rozhojdal sám diabol. Všetci sme vyskočili a jeden bežal k ražňu, druhý začal leštiť príbor a ja som si musel znova obuť čižmy a pripraviť sa na pochod v zamrznutých koľajach. Trpaslík sa len smial a hovoril, že s koňom si rozumie lepšie ako s pánom, ale my sme sa nesmiali.

A už sa to nesie, prizdobené petržlenovou vňaťou, ktorú kuchár pestuje v prilbe mŕtveho muža. Vonku tak husto snežilo, až som sa cítil ako postavička v detskej snehovej fujavici. Musel som prižmúriť oči, aby som videl žltú machuľu, ktorá ožarovala Napoleonov stan. Takto neskoro v noci nikto iný nesmie svietiť.

Paliva je málo. Všetci nemáme stany.

Keď som vošiel dnu, sedel pri glóbusu. Nevšimol si ma, krútil glóbus dookola, držal ho nežne oboma rukami ako ženské prsia. Zakašľal som a on náhle pozrel na mňa so strachom v očiach.

„Polož to sem a choď.“

„Nechcete, aby som to nakrájal, pane?“

„Ja to zvládnem. Dobrú noc.“

Viem, ako to myslel. Už ma málokedy žiada, aby som pokrájal mäso. Len čo odídem, zdvihne pokrievku, vezme ho do ruky a natlačí si ho do úst. Najradšej by bol, keby celá jeho tvár boli ústa, aby si do nich mohol vopchať celého vtáka. Ak budem mať ráno šťastie, nájdem vidlicovú kosť pre šťastie.

Nepoznáme horúčavu, len rozličné stupne chladu. Už si nepamätám ten pocit ohňa na kolenách. Ešte aj v kuchyni, najteplejšom mieste v každom tábore, je teplo také slabé, že sa nešíri doďaleka a medené hrnce sú orosené. Raz za týždeň si stiahnem ponožky, aby som si ostrihal nechty na nohách, a ostatní mi hovoria dandy. Sme celí bieli, len nosy máme červené a prsty modré.

Trikolóra.

Robí to preto, aby udržal kurence čerstvé.

Využíva zimu ako komoru.

Ale to bolo dávno. V Rusku.

Teraz ľudia hovoria o tom, čo urobil, akoby to malo zmysel. Akoby aj jeho najhoršie chyby boli len výsledkom smoly alebo arogancie.

Bolo to hrozné.

Slová ako pustošenie, znásilnenie, bitúnok, krviprelievania, hlad sú ako zariekadlá, ktoré majú držať na uzde našu bolesť. Slová o vojne, ktoré sa dajú zniesť.

Ja vám porozprávam iné príbehy. Mne môžete veriť.

Chcel som byť bubeníkom.

Dôstojník, čo ma verboval, mi dal vlašský orech a povedal, aby som ho rozlúskol medzi prstami. Nešlo mi to a on sa len zasmial, vraj bubeník musí mať silné ruky. Vystrel som dlaň s orechom a požiadal som ho, aby ho rozlúskol. Očervenel a poveril nadporučíka, aby ma zaviedol do poľnej kuchyne. Kuchár prebehol pohľadom po mojom vycivenom tele a vyhlásil, že nie som súci sekať mäso. Mne vraj nie je súdené každý deň krájať bezmenné mäso do guláša. Povedal, že mám šťastie a budem pracovať pre samého Bonaparteho. Na zlomok okamihu som si predstavil, ako sa zaúčam za cukrára a staviam krehké veže z cukru a zo šľahačky. Prešli sme k malému stanu, pri vchode stáli dvaja apatickí vojaci. „Bonaparteho osobný sklad,“ oznámil mi kuchár.

Priestor od zeme po kupolu bol nabitý drevenými klietkami s hranou zhruba jeden lakeť a pomedzi ne viedli chodbičky, ledva mali šírku muža. V každej klietke boli dva-tri vtáky, zobáky a pazúry odrezané, a hľadeli cez škáry rovnakými tupými očami. Nie som padavka a na dedine som videl kadejaké zmrzačenie, ale nebol som pripravený na to ticho. Nič tam ani nešuchlo. Mohli byť mŕtve, mali byť mŕtve, len oči ich prezrádzali. Kuchár sa zvrtol na odchod. „Tvojou úlohou bude vykrútiť im krky.“

Odkradol som sa do prístavu, a keďže kameň bol vyhriaty aprílovým slnkom a cestoval som dlhé dni, zaspal som a snívalo sa mi o bubnoch a červenej uniforme. Zobudila ma čižma, tvrdá a ligo-tavá, ten pach sedla som poznal. Zdvihol som hlavu a videl som, že čižma spočíva na mojom bruchu, ako ten orech ležal na mojej dlani. Dôstojník na mňa ani nepozrel, len vyhlásil: „Teraz si vojak a ešte budeš mať dosť príležitostí spať na čerstvom vzduchu. Vstávaj!“

Zdvihol nohu, a keď som sa pozviechal, z celej sily ma kopol do zadku. Hľadel pred seba a zamrmľal: „Tvrdý zadok, to ti treba uznať.“

Zakrátko som sa dozvedel, akú má povesť, ale mňa neobťažoval. Zrejme ho odpudzoval slepačí pach.

Od začiatku sa mi cnelo za domovom. Chýbala mi mama. Chýbal mi kopec, nad ktorým sa slnko skláňa do údolia. Chýbali mi každodenné veci, ktoré som nenávidel. Na jar sú u nás doma lúky posiate púpavami a po dlhých mesiacoch dažďov rieka znova plynie. Keď k nám prišli verbovať do armády, boli sme odvážni a smiali sme sa, že je načas, aby sme videli aj niečo iné než červenú maštal' a kravy, ktoré sme priviedli na svet. Okamžite sme podpísali papier a tí, ktorí nevedeli písať, urobili nadšenú čarbanicu.

V našej dedine sa koncom roka vždy zapáľuje vatra. Stavíme ju celé týždne, vysokú ako katedrála s kacírskou vežou z polámaných

osídel a zablšených slamníkov. Víno tečie potokom, tancuje sa a v tme sa mladí ľudia túlia k sebe, a keďže sme odchádzali, dovolili nám ju zapáliť. Keď slnko kleslo za obzor, hodili sme do stredu vatre päť horiacich polien. V ústach mi vyschlo, keď som počul, ako sa drevo chytilo a vynoril sa prvý plamienok. Túžil som byť svätcom, ktorého chráni anjel, aby som mohol skočiť do vatre a vidieť, ako moje hriechy horia v plameňoch. Chodím na spoveď, ale nie je v tom ten pravý zápal. Treba to robiť od srdca, alebo vôbec.

Sme vlažní ľudia, aj keď sa radi veselíme a tvrdo pracujeme. Nedotkne sa nás veľa, ale my túžime, aby sa nás dotklo. V noci ležíme v posteli, bdieme a želáme si, aby sa temnota rozostúpila a ukázala nám vidinu. Naše deti nás desia, ako úprimne dávajú najavo svoje pocity, ale my sa usilujeme, aby z nich vyrástli ľudia ako my. Vlažní ako my. V takúto noc, keď sú ruky aj tváre rozhorúčené, veríme, že zajtrašok nám ukáže rozochvených anjelov a v dobre známych lesoch sa zrazu vynorí nová cesta.

Keď sme naposledy mali vatru, sused sa usiloval strhať dosky zo svojho domu. Vyhlásil, že ich spáli. Manželka ho ťahala za ruky. Bola to statná žena, zvyknutá mútiť maslo a robiť na poli, ale nezastavila ho. Trieskal pästou do vyschnutého dreva, kým jeho ruka nevyzerala ako hlava jahňata stiahnutého z kože. Potom celú noc ležal pri vatre, kým ho ranný vánok nepokryl chladným popolom. Nikdy o tom nehovoril. Nikdy sme o tom nehovorili. Už nechodí k vatre.

Niekedy sa čudujem, prečo ho nikto z nás nezastavil. Myslím, že sme chceli, aby to urobil za nás. Aby za nás strhol ten úmorný život a umožnil nám začať žiť odznova. Čisto a jednoducho s holými rukami. Nepomohlo by to. Keď Bonaparte urobil spálenisko z polovice Európy, ani to nepomohlo.

Ale čo iné nám zostávalo?

Svitlo ráno a vyrazili sme na pochod s bochnami chleba a zrelého syra. Ženy mali v očiach slzy, muži nás potľapkávali po chrbtoch

a hovorili, že vojenčina je pre chlapcov dobrá. Malé dievčatko, ktoré ma stále sledovalo, ma potiahlo za ruku a s obavami zvráštalo obočie.

„Budeš zabíjať ľudí, Henri?“

Čupol som si k nemu. „Nie ľudí, Louise, iba nepriateľov.“

„Čo je nepriateľ?“

„Niekto, kto nie je na tvojej strane.“

Vydali sme sa na cestu, mali sme sa stretnúť s anglickou armádou pri Boulogne. Ten ospalý prístav s hárskou nevestincov sa zrazu premenil na odrazovú dosku cisárstva. Arogantné Anglicko bolo len tridsať kilometrov odtiaľ, v jasný deň bolo ľahko vidieť jeho brehy. Vedeli sme o Angličanoch, že požírajú svoje deti a ignorujú Pannu Máriu. A nepatrične veselo páchajú samovraždy. Anglicko malo najvyššiu mieru samovrážd. To som mal priamo od istého kňaza. Angličania s tými svojimi johnbullovskými rostbífmi a so speneným pivom. Angličania, ktorí sú v tejto chvíli ponorení po pás vo vode pri Kente a nacvičujú si, ako potopiť najlepšiu armádu na svete.

Tak toto Anglicko sme mali napadnúť.

Keby bolo treba, zverbujú do boja celé Francúzsko. Bonaparte zovrie svoju krajinu ako špongiu a vyžmýka ju do poslednej kvapky.

Milovali sme ho.

Hoci pri Boulogni sa rozplynuli moje sny, že budem bubnovať so vztyčenou hlavou na čele hrdého oddielu, ešte vždy som bol omámený, lebo som vedel, že uvidím samého Bonaparta. Pravidelne sa sem trmáca z Tuileries a skúma more, ako obyčajný sedliak kontroluje stav v sude s dažďovou vodou. Trpaslík Domino hovorí, že byť pri ňom je ako počuť víchor v ušiach. Vraj sa tak vyjadrila madam de Stäel a tá je taká slávna, že určite mala pravdu. Teraz nežije vo Francúzsku. Bonaparte ju poslal do exilu, lebo sa sťažovala, že cenzuruje divadlo a umlčiava tlač. Raz som si kúpil jej

knihu od podomového obchodníka, ktorý ju získal od schudobneného šľachtica. Veľmi jej nerozumiem, ale naučil som sa nové slovo „intelektuál“, ktoré by som rád uplatnil na seba.

Domino sa mi smeje.

V noci snívam o púpavách.

Kuchár vzal z háka nad hlavou kurča a z medenej misky vzal za hrst plnky.

Usmieval sa.

„Tak dnes večer vyrazíme do mesta, chlapci, a na túto noc nezaбудnete, za to vám ručím.“ Napchal plnku do vtáka a krútil rukou, aby ju uhladil.

„Predpokladám, že už ste všetci mali ženu?“

Väčšina z nás sa začervenala a niektorí sa zachichotali.

„Ak ste ju nemali, potom neexistuje nič lepšie, a ak áno, mali by ste vedieť, že ani Bonaparte nepohrdne každý večer tým istým jedlom.“

Podržal kurča, aby sme si ho obzreli.

Pri odchode som od mamy dostal vreckovú Bibliu a dúfal som, že mi zostane. Moja mama mala rada Boha, hovorila, že Boh a Panna Mária sú pre ňu všetko, vraj nič viac nepotrebuje, hoci je vďačná za svoju rodinu. Videl som ju kľačať pred svitaním, pred dojením, predtým, ako sa pustila do hustej ovsenej kaše. Hlasno spievala Bohu, hoci ho nikdy nevidela. Naša dedina bola viac-menej pobožná a vážili sme si kňaza, ktorý sa trmácal dvanásť kilometrov, aby nám dal oblátku, ale viera nám neprenikla do srdca.

Svätý Pavol vyhlásil, že je lepšie vstúpiť do stavu manželského než zhorieť, ale mama ma učila, že je lepšie zhorieť ako vstúpiť do stavu manželského. Chcela sa stať mníškou. Dúfala, že zo mňa bude kňaz, a odkladala peniaze, aby mi poskytl vzdelanie, zatiaľ čo moji priatelia mali pliesť povrazy a plahočiť sa za pluhom.

Nemôžem sa stať kňazom, lebo hoci moje srdce bije rovnako hlasno ako jej, nedokážem predstierať, že počujem hlasnú ozvenu. Kričal som k Bohu i k Panne Márii, ale neodpovedali mi a ja nemám záujem o ten slabý hlások. Boh predsa môže odplatiť vášňou, či nie?

Ona hovorí, že môže.

Tak by mal.

Mamina rodina nebola bohatá, ale úctyhodná. Vychovávali ju k láske k hudbe a vhodnej literatúre, pri stole sa nikdy nediskutovalo o politike, ani keď rebeli vylamovali dvere. Jej rodičia boli monarchisti. Keď mala dvanásť rokov, oznámila im, že sa chce stať mníškou, ale im sa nepáčili také výstrednosti a uistili ju, že manželstvo ju viac uspokojí. Dospievala tajne, skrytá pred ich zrakmi. Navonok bola poslušná a milujúca, ale vnútri cítila hlad, ktorý by ich znechutil, keby to nebola výstrednosť. Verila, že keď bude treba, príde jej na pomoc Panna Mária.

Čas prišiel, keď mala pätnásť a bola na trhu s dobytkom. Takmer celé mesto sa prišlo pozrieť na nemotorné býky a bľaciace ovce. Jej rodičia mali slávnostnú náladu a v jednej chvíli otec ukázal na statného, pekne oblečeného muža s dieťaťom na pleciach. Vyhlásil, že lepšieho manžela si nemôže želať. Neskôr k nim príde na večeru a vraj veľmi dúfal, že Georgette (moja mama) mu po jedle zaspieva. Keď davy zredli, mama utiekla, nevzala si so sebou nič viac len šaty, čo mala oblečené, a Bibliu, ktorú vždy nosila so sebou. Ukryla sa vo voze so senom a viezla sa za toho horúceho večera von z mesta, pomaly sa terigali pokojným vidiekom, kým nedorazili do dediny, kde som sa narodil. Mama verila v moc Panny Márie, nebojácne sa predstavila Claudovi (môjmu otcovi) a požiadala ho, aby ju zaviedol do najbližšieho kláštora. Otec nebol veľmi bystrý, ale bol láskavý, o desať rokov starší ako ona, a ponúkol jej, aby uňho prespala. V duchu si myslel, že ju na druhý deň vezme domov a možno dostane odmenu.

Nikdy sa domov nevrátila, ale nevstúpila ani do kláštora. Dni sa menili na mesiace a bála sa svojho otca, lebo počula, že pátra po okolí a dáva úplatky vo všetkých rehoľných príbytkoch, okolo ktorých prechádzal. Prešli tri mesiace a mama zistila, že vie pestovať kvety a utíšiť vyplašené zvieratá. Claude sa s ňou veľmi nerozprával a nikdy ju neobťažoval, ale niekedy ho pristihla, ako ju pozoruje, len stojí bez pohybu a tieni si oči.

Keď raz v noci spala, začula klopanie na dvere, a keď zapálila lampu, uvidela na prahu Clauda. Bol oholený, mal nočnú košeľu a voňal karbolovým mydlom.

„Vydáš sa za mňa, Georgette?“

Pokrútila hlavou a on odišiel, ale neskôr sa vrátil a vždy len stál vo dverách, čerstvo oholený a voňajúci karbolovým mydlom.

Napokon súhlasila. Nemohla ísť domov. Nemohla vstúpiť do kláštora, lebo jej otec podplatil každú matku predstavenú, ktorá túžila po novom oltári, ale nemohla ďalej žiť s týmto tichým mužom a jeho určenými susedmi, ak sa zaňho nevydá. Lahol si k nej do postele, pohliadal ju po tvári, chytil jej ruku a priložil si ju na svoju tvár. Nebála sa. Verila v moc Panny Márie.

Odvtedy vždy, keď sa mu jej zažiadalo, zaklopal na dvere ako predtým a čakal, kým povie áno.

A potom som sa narodil.

Rozprávala mi o mojich starých rodičoch, o ich dome, o klavíri a v očiach sa jej mihol tieň, keď si pomyslela, že ich nikdy nevidím, ale mne sa páčila moja anonymita. Každý v dedine mal celý rad príbuzných, s ktorými sa mohol hádať a všetko o nich vedel. Ja som si vymýšľal historky o mojich príbuzných. Boli takí, akých som chcel mať, záviselo to od mojej nálady.

Vďaka maminmu úsiliu a nášmu pánu farárovi, ktorý oprášil svoje vedomosti, som sa naučil čítať v rodnom jazyku, ako aj po latinsky a po anglicky, naučil som sa rátať, dávať prvú pomoc, a keďže pán farár si dopĺňal svoj biedny zárobok stávkovaním

a hazardnými hrami, naučil som sa každú kartovú hru aj kadejaké triky. Nikdy som nepovedal mame, že pán farár má dutinu v Biblii, v ktorej má ukrytý balíček kariet. Niekedy si ju omylom vzal na omšu a vtedy vždy čítal prvú kapitolu z knihy Genezis. Dedinčania si mysleli, že má rád príbeh o stvorení sveta. Bol to dobrý muž, ale vlažný. Ja by som mal radšej zápalistého jezuitu, možno vtedy by som našiel vytrženie, ktoré potrebujem, aby som veril.

Spýtal som sa ho, prečo sa stal kňazom, a odpovedal, že keď už človek musí pre niekoho pracovať, najlepší je šéf, ktorý je stále mimo.

Chodili sme spolu na rybačku, ukazoval mi dievčatá, ktoré by chcel, a nabádal ma, aby som to urobil zaňho. Nikdy som to neurobil. K ženám som sa dostal neskoro ako môj otec.

Keď som odchádzal, mama neplakala. Zato plakal Claude. Dala mi svoju malú Bibliu, ktorú opatrovala dlhé roky, a ja som jej sľúbil, že ju budem čítať.

Kuchár videl, že váham, a štuchol do mňa ražňom. „Je to pre teba čosi nové, chlapče? Nijaké strachy, tie dievčatá, ktoré poznám, sú čisté ako čerstvo napadaný sneh a široké ako francúzske polia.“ Pripravil som sa a vydrhol celý karbolovým mydlom.

Bonaparte. Korzičan. Narodený v roku 1769 v znamení Leva.

Nízky, bledý, náladový, pohľad upieral do budúcnosti a bol mimoriadne schopný sústrediť sa. Revolúcia v roku 1789 otvorila uzavretý svet a istý čas mal ten najobyčajnejší chlapec z ulice väčšie možnosti ako hocijaký aristokrat. Pre mladého nadporučíka vyškoleného u delostrelcov bola cesta otvorená a o pár rokov už generál Bonaparte menil Taliansko na francúzske polia.

„Čo je šťastie?“ pýtal sa. „Je to len schopnosť využiť nehody.“ Veril, že je stredobodom sveta a dlhý čas sa na tejto jeho viere